www.kurdistannet.org

کۆتر و پڵنگ

حەمەسەعید حەسەن

نووسەری ناودار ئاگاسا کریستی (١٨٩٠ ـ ١٩٧٦) کە خۆی ژنی پیاوێکی ئەرکیۆلۆگ بوو، دەڵێت: (ئەرکیۆلۆگ باشترین پیاوە کە ژن هەیبێت، ئاخر ژن تا پیرتر ببێت، زێتر سەرنجی ئەرکیۆلۆگ ڕادەکێشێت.) پێ دەچێت سەرانی دوو زلحیزبەکەی کوردستان، لە ئاستی عێراقدا، هەموویان هەر ئەرکیۆلۆگ بن، ئەگەر نا، ئەوە چییە وای کردووە، تا عێراق بە قووڵایی ساڵاندا ڕۆ بچێت، ئەوان زێتر شەیدای دەبن؟ ئەگەر نا، چی ئەوانی وا توندوتۆڵ بە کەلاوەکانی عێراقەوە گرێ داوە؟

ساڵی ١٩١٧ کە سەربازانی ئینگلیز گەیشتنە بەسرە، بە خەڵکی شارەکەیان گوت: ئێمە بۆ ئەوە نەهاتووین بەسەرتاندا سەربکەوین، بۆ ئەوە هاتووین، ئازادتان بکەین. ئازادکردنەکەی ئەو سەروەختە بە دامەزراندنی عێراقێک کۆتایی هات، کە کورد چونکە تێیدا کۆیلە بووە، هەرگیز بە نیشتمانی خۆی نەزانیوە. ساڵی ١٩٢١ کوردستانی باشوور دژی خواستی کورد بە عێراقەوە لکێندرا، ئێستا ئیدی وەختی ئەوەیە کورد بەو ئەزموونە تاڵەدا نەچێتەوە، دەست بۆ ئەو پشکۆیە نەباتەوە، کە پێشتر چزەی لە پەنجەی ڕۆحی هەڵساندووە.

ئەوی مل بۆ واقیعی زاڵم کەچ بکات و بیر لە داهاتووی گەشتر نەکاتەوە، هەر چییەک بێت، شۆڕشگێڕ نییە. پاساوی ئەوانەی پێیان وایە، هەلومەرجەکە بۆ جاڕدانی سەربەخۆیی کوردستان لەبار نییە، تەنیا ئەوەیە کە وڵاتانی عەرەب و دراوسێ دڵیان زیز دەبێت. ئایا ئەوە جێی خۆیەتی کورد لەبەر ڕاگرتنی دڵی عەرەب، لە مافی ڕەوای خۆی خۆش ببێت؟ ئایا لە داهاتوویەکی نزیک یان دووردا، ئومێدی ئەوە هەیە، وڵاتانی دراوسێی باشووری کوردستان، کۆچ بکەن و وڵاتانی دیکەی ناعەرەب و ناداگیرکەر جێیان بگرنەوە؟ ئەگەر نا، ئەوا با چاوەڕێی ئەو ڕۆژە لەبارە بین و ئەوسا باس لە کوردستانی سەربەخۆ بکەین. سویسرا وڵاتێکی فیدرالییە، ئایا گەرەنتیی ئەوە هەیە بە بیست سەدەی دیکەش، سەری عێراق، بگاتە داوێنی ئێستای سویسرا؟ ئەگەر نا، بۆچی کوردستان بە دۆزەخی عێراق بسپێرین؟

ئەو کوردانەی دەنگ بۆ عێراقێکی فیدرالی دەدەن، بزانن یان نا، گەورەترین غەدر لە نەوەکانی داهاتوو دەکەن. تاوانی نەوەکانی داهاتوو چییە، تا کۆتری چارەنووسیان فڕێ بدرێتە بەردەم پڵنگی عێراق؟ ئەوان بۆچی باجی هەڵەی ئێمە بدەن؟ زۆربەی ئەوانەی کە سەربەخۆییخوازن، گلەیی ئەوەیان لە سەرانی کورد هەیە، چونکە ژمارەی کورد لە پێنجیەکی دانیشتووانی عێراق زێترە، نەدەبوو لە ئەنجوومەنی فەرمانڕەواییدا، بە پێنجیەک قایل ببن، یان دەبوو کورد مافی ڤیتۆی هەبێت، یان عێراقێکی فیدرالی لەسەر ئەم بناغەیە نەبێت و لەسەر ئەوی دیکەیان بێت. نازانم ئەو هێزایانە چۆن دەرکیان بەوە نەکردووە، سەربەخۆییخوازی و جوانکردنی سیمای دزێوی فیدرالی، هیچ کۆیان ناکاتەوە.

کورد، مارینز بە فریادڕەس دەزانێت، عەرەب بە داگیرکەریان تێدەگات. کورد پێی خۆشە مارینز نیو سەدەی دیش میوانی بن، عەرەب خوازیارە نیو سەعاتی دیکە عێراق چۆڵ بکەن. کورد مارینز گوڵباران

www.kurdistannet.org

دەکات، عەرەب بەرقیان پێوە دەنێت. کورد شەیدای سیستەمێکی عەلمانییە، عەرەب لەبەر ڕۆشنایی شەریعەتدا، دەستوور دەنووسێتەوە. کورد بیر لە ڕۆنانی کۆمەڵگای مەدەنی دەکاتەوە، بە دەگمەن عەرەب هەیە، ڕستەیەکی لەبارەی کۆمەڵگای مەدەنییەوە ژنەوتبێت. کورد خوازیارە یاسا سەروەر بێت، عەرەب ملکەچی حەوزەی نەجەف یان قومە. لای کورد مانگی تیرەگەری ڕوو لە ئاوابوونە، لای عەرەب تازە خەرمانەی داوە. عەرەب خوازیارن، عێراق بە کورد و باشووری کوردستانەوە، بەشێک بێت لە نەتەوەی عەرەب و یەکێک بێت لە ئەندامانی یەکێتیی دەوڵەتە عەرەبییەکان، کورد خەو بە کوردستانێکی گەورەوە دەبینن. هەشتا و دوو ساڵە لە عێراقدا کورد نەتەوەی بندەستە و عەرەب نەتەوەی سەردەست. لە سزای کام تاواندا، کورد داهاتووی خۆی بە تفەنگە بەکرێگیراوەکانی فەلووجەوە گرێ بدات؟ نیو سەدە زێترە عەرەب باس لە یەکێتی دەکەن و هێشتا دوو دەوڵەتیان یەکیان نەگرتووە، لەبەرچی باشووری کوردستان لەگەڵ عێراقی عەرەبیدا یەک بگرێت؟ بە ڕاست کورد و عەرەب چی کۆیان دەکاتەوە؟

ئەوە نسکۆیەکی گەورە بوو بۆ کورد کە ئەندامانی ئەنجوومەنی فەرمانڕەوایی، بە زۆربەی دەنگ، عێراقێکی فیدرالیان پەسەند کرد، بریا دژی بە فیدرالکردنی عێراق بوونایە. بەو هیوایەی کە ڕاپرسی بۆ دەستووری نوێی عێراق کرا، کورد و عەرەب و تورکمان، لە دژی بە فیدرالکردنی عێراق، دەستووری پێشنیارکراو پەسەند نەکەن، بەڵکوو ئەوسا سەرانی دوو زلحیزبەکە، ناچار بن، داوای سەربەخۆیی بکەن! ئاخر ئەوان تا ناچار نەکرێن، هیچ گاڤێ ناهاوێژن. ئەوان ناچار کران، شۆڕشی نوێ هەڵبگیرسێنن. ناچار کران سەددام و عەلی کیمیاوی ڕابمووسن. ناچار کران دەست بە شەڕی براکوژی بکەن. ناچار کران پێش لەشکری داگیرکەرانی کوردستان بکەون. ناچار کران ئاشت ببنەوە. ناچار کران ئاڵای کوردستان بڵند بکەنەوە. ئەوان چونکە هەرگیز سەری ڕێزیان بۆ گوشاری میللەت نەوی نەکردووە، مەگەر بە هیوای ئەوە بین، مارینز ناچاریان بکات، جاڕی سەربەخۆیی بدەن.

ئەگەر سەرانی کورد دەستبەجێ جاڕی سەربەخۆیی نەدەن، بەر غەزەبی نەوەکانی داهاتوو دەکەون. بریا بۆش و بلێر وەک عێراقیان لە دەست بەعس ڕزگار کرد، کوردستانشیان لە دەست عێراق ڕزگار کردبا، ئەگەر نا، هیچ گومانم لەوە نییە، دیسانەوە لەسەر گاشەبەردی یەکپارچەیی خاکی عێراق و برایەتیی کورد و عەرەب، گۆزەی مافی برابچووک وردوخاش دەبێتەوە. ئەوە تەنیا بەریتانیا بوو، لە سێ ویلایەت عێراقی پێک هێنا، ئیدی بۆچی پێمان وا بێت، بە بەریتانیا و ئەمریکا، دوولەت ناکرێت؟ بوش، خۆی گوتەنی، ئەگەر بلێریش بە دەنگییەوە نەهاتبا، هەر عێراقی (ئازاد) دەکرد، ئیدی بۆچی پێمان وابێت، نە لە توانایدا هەیە و نە دەخوازێت، دوولەتی بکات؟

2003. 08. 10